821.521.09:398
https://doi.org/10.18485/orijentalistika_jds.2019.ch44

DANIJELA VASIĆ
FILOLOŠKI FAKULTET
UNIVERZITETA U BEOGRADU

HIEROS GAMOS (SVETI BRAK) U JAPANSKOJ MITOLOGIJI

Izrazom *hieros gamos* označava se sveto venčanje (brak) boga i boginje ili njihovih predstavnika na zemlji. Odnosi se na prvobitno ujedinjenje božanskih muških i ženskih principa, kojima se obezbeđuje plodnost, a karakterističan je za društva koja su se bavila zemljoradnjom. Najraniji pisani primeri hijerogamije potiču iz sumerske kulture s početka trećeg milenijuma pre nove ere.

Najstariji primer hijerogamije u japanskom mitu možemo pronaći u delu *Kođiki* (712). Prapredački božanski par, Izanaki i Izanami, obavlja teogamiju uz ritualno obilaženje oko stuba. Stub je aksijalni simbol, vertikalna osa koja spaja nebo i zemlju. Istovremeno garantuje stabilnost i uređenost sveta, i stoji između čoveka i žene, vezujući ih i ujedinjujući. Obilaženje oko stuba koje je prethodilo sjedinjenju bračnog para, predstavlja običaj sačuvan iz drevnih vremena, koji je ujedno i obred molitve za bogati rod, rasprostranjen u predelima gde se gaji pirinač, od Južne Kine do Indokine. Izanaki i Izanami su ujedno brat i sestra, ali i muž i žena. Incestuozni odnos između brata i sestre ne smatra se grešnim u japanskom mitu, ali je u carskoj lozi zabranjen. Rodoskvrni greh je čest, kako među bogovima, tako i među vladarima raznih drevnih naroda. Pritom činjenica da je tu najčešće reč o bratsko-sestrinskim odnosima, ne govori o nemoralnosti bogova i vladara, već o težnji za sjedinjenjem sa sebi sličnim, što se može nazvati primitivnom endogamijom. Njoj se pribegava jer izvan vladarske porodice nije moguće pronaći adekvatnog supružnika. Osim toga, svetost roditelja se kombinuje i dalje uvećava incestuoznim ujedinjenjem, tako da je rang prvorođenog deteta još viši od ranga njegovih roditelja.

Primer dvojne vladavine boga i boginje otkrivamo i u slučaju boga Takagija, nosioca kraljevskih prerogativa, koji odlučuje o znamenjima nebeskih ratnika. On vlada zajedno s Velikom boginjom Amaterasu, kojoj je dodeljena uloga šamanke, i to je odraz prvobitne državne organizacije kod Japanaca.

Hieros gamos može ukazivati i na ujedinjenje vladara i boginje, ili u japanskom slučaju na cara i šamanku koja ima ulogu božanstva, što osigurava prosperitet i vladarsku spo-

* vasic.danijela@fil.bg.ac.rs

sobnost. Par: car-brat i sestra-šamanka, bio je uobičajeni oblik plemenskog starešinstva u drevnom Japanu.

Ključne reči: *hieros gamos*, teogamija, rodoskvrni greh, japanska mitologija, *Kođiki*

Izrazom *hieros gamos* označava se sveti brak ili venčanje boga i boginje (teogamija) ili njihovih predstavnika na zemlji, ali i smrtnika i božanstva, kao i dva ljudska bića pod određenim uslovima. Drugim rečima, *hieros gamos* se odnosi na prvobitno ujedinjenje božanskih principa, muških i ženskih, a u cilju obezbeđivanja dobrobiti vladara, prosperiteta naroda i plodnosti zemlje. Ovakav sveti brak karakterističan je prevashodno za društva koja su se bavila zemljoradnjom, a najraniji pisani primeri hijerogamije potiču iz sumerske kulture s početka trećeg milenijuma pre nove ere.

Hieros gamos ujedno predstavlja i jednu od najintrigantnijih i najkontroverznijih tema u istoriji, mitologiji, ali i u štivima koja se bave magijskim ritualima. Stari narodi su na *hieros gamos* pre svega gledali kao na venčanje kralja, kao vrhovnog sveštenika, sa zemljom oličenom u vrhovnoj sveštenici, kako bi se tim činom obezbedila plodnost i blagodet. U realnom životu, to se često odnosilo na javni, ritualni polni čin, u kom su, recimo u drevnoj Mesopotamiji, učestvovali kralj i *hijerodula* – pripadnica klase koja se bavila obrednom prostitucijom, duboko uvereni da će na taj način postati hipostaze bogova. Odjeke takvog shvatanja nalazimo u *Epu o Gilgamešu*, kada Gilgameš šalje divljeg čoveka Enkidua svetoj bludnici Šamhat, hipostazi boginje Aruru, kojoj je naloženo da nauči Enkidua kako da živi kao kulturno ljudsko biće. Ona to čini kroz nedelju dana dugu seksualnu inicijaciju. Enkidu spoznajom ljubavi nesumnjivo čini prvi greh i gubi „praiskonsku čistotu prvoga čovjeka" (Višić 2014/2015: 538), ali „zauzvrat stiče mudrost što mu je daruje boginja Aruru, kao što je stiče i Adam, pojevši plod što ga je sa Stabla spoznaje dobra i zla ubrala Eva i podarila ga svome miljeniku, nebudnom Adamu" (*Ibid*.).

U svojoj doktorskoj tezi *Terminologija preljube u* Vulgati *i njen društveni, istorijski i kulturni kontekst* (Joksimović 2015), Milena Joksimović uočava da ritualna prostitucija ne predstavlja jedinstveni fenomen, već ima raznovrsne oblike. Prema persijskom narodnom običaju, čak bi i žene iz uglednih kuća, bez ikakve sramote, jednom učestvovale u takvoj vrsti obreda. S druge strane, klasa *hijerodula* je čitav život provodila baveći se obrednom prostitucijom, a u ime boginje plodnosti. „Ovaj tip prostitucije bio je rasprostranjen u kultovima Velike majke bogova u Maloj Aziji" (Joksimović 2015: 236). Obredna prostitucija je bila raširena u patrijarhalnom svetu, u kojem žene nemaju prava, pa su mogle biti

primorane na prostituciju, a neretko su i muškarci bili primoravani da učestvuju u seksualnim obredima u Hanaanu, Grčkoj, Siriji i Fenikiji (up. Joksimović 2015: 238). Obredna prostitucija je nastala u Vavilonu i odatle se proširila na druge krajeve. Vavilonska carica Semiramida oformila je misterije na kojima je obožavana kao Rea, Velika majka bogova. Bila je poznata i kao Carica neba i Ištar. Ritual posvećen ovoj boginji bio je seksualne prirode, i zbog njega je ona poistovećena sa Venerom, odnosno Afroditom. Vavilon je, pak, dospeo na zao glas kao simbol i sedište idolatrije i obredne prostitucije. Kako saznajemo od Herodota, za vreme vladavine Asiraca, u Vavilonu su se devojke prostituisale u čast boginje Milite. Asirska religija je oblikovana po uzoru na vavilonsku i ova Milita, u suštini, predstavlja obožavanu vavilonsku caricu Semiramidu (up. Joksimović 2015: 239).

Stari Grci su pod terminom *hieros gamos* podrazumevali brak između bogova, koji je isključivao obične smrtnike. Štaviše, možemo reći da je u grčkoj mitologiji to brak dominantnog božanskog para u svakoj generaciji bogova: Gea i Uran, Rea i Kron, Hera i Zevs. Ovde je zanimljivo pomenuti da je to uvek bilo sjedinjenje žene s mlađim muškarcem. Doduše, mi danas nismo svesni toga, budući da nam je klasična grčka umetnost predstavila, na primer Zevsa, kao zrelog muškarca s bradom, što je verovatno više odgovaralo kasnijim društvenim konvencijama. Ipak, „u minojskoj religiji, prevashodno na Kritu, i u klasičnom periodu je Zevs predstavljan kao mladi bog" bez brade (Schefold 1966: 51–52).

U bliskoistočnim mitologijama, *hieros gamos* se odnosi na ujedinjenje boginje plodnosti i njenog mladog supružnika. Imena se mogu menjati u skladu sa oblastima u kojima se javljaju, pa tako možemo govoriti o sumerskom paru – Inani i Dumuziju ili asirskom – Ištar i Tamuzu. Ovaj mit uvek pripoveda o smrti dotičnog supružnika, što se uvek dešava krajem proleća ili početkom leta, i njegovom ponovnom rođenju u jesen, kada se on ponovo ujedini s boginjom. „Njihovo ponovno ujedinjenje poklapa se s jesenjom ravnodnevicom i s dolaskom kišne sezone, čime se stavlja tačka na sušni period" (Jacobsen 1976: 25–73). To je ujedno označavalo početak proslave Nove godine, koja je u drevna vremena na Bliskom istoku trajala dvanaest dana, a vrhunac je bilo ritualno sveto venčanje, desetog dana (up. Gray 1969: 317–333). „Lokalni vladar bi uzimao ulogu supružnika, a kraljica ili vrhovna sveštenica bila je avatar boginje" (Gray 1969: 29).

U jevrejskoj, ali i u evropskoj srednjevekovnoj tradiciji, *hieros gamos* su vezivali za magijske obrede. Početkom 17. veka, u svojoj knjizi *Magični svet junaka* (*Il mondo magico de gli heroi*) Ćezare dela Riviera navodi da se „u Evropi, tragovi tih drevnih obreda javljaju u gnostičkim školama, alhemijskim i kabalističkim strujama tokom srednjeg veka i re-

nesanse, gde se brojni alhemijski tekstovi mogu tumačiti na dva nivoa" (Cesare Della Riviera 1605: 87).

Karl Gustav Jung u svom eseju *The Psychology of the Transference* (Jung 2013), razmatra dvadeset duboreza načinjenih u Frankfurtu 1550. godine, koji čine *Rosarium philosophorum* (*Rosarium philosophorum sive pretiosissimum donum Dei*). Slike imaju jasnu seksualnu prirodu: kralj i kraljica prolaze kroz nekoliko faza svog mistično-erotskog odnosa i doživljavaju alhemijske transformacije, dok se na kraju ne ujedine u jedno androgino biće, otkrivajući na taj način srž značenja svetog braka – braka bliskih duša.

Ako govorimo o Japanu, najraniji primer hijerogamije u japanskom mitu možemo pronaći u najstarijim delima japanske književnosti, koja su nastala u Nara periodu (710–794), prevashodno u delu *Kođiki* iz 712. godine (v. npr. Ogihara, Konosu 1992). Prapredački božanski par, Izanaki i Izanami, sluša naredbu nebeskih bogova i započinje stvaranje sveta.[1] Silaze na lebdeći Nebeski most i počinju da mešaju morsku vodu Nebeskim kopljem optočenim draguljima (*ame no nuboko*). Ovo sveto koplje zapravo je bronzano koplje širokog sečiva. Prvobitno je bilo oružje doneto iz Kine, ali je u Japanu do trećeg veka poprimilo obredni karakter, tako da se kasnije razvio kult koplja širokog sečiva. U mitologijama širom sveta javlja se koplje kao oružje ratnika i lovca ili kao atribut određenog boga.[2] Koplje predstavlja osu sveta, *axis mundi* i ujedno je falusni simbol – simboliše muški princip, plodnost i životodavnu silu. Kao aksijalni simbol poistovećuje se sa sunčevim zrakom u mnogim mitologijama (irskoj, keltskoj, grčkoj i rimskoj), u prostornom i istorijskom smislu bliskim srpskim i slovenskim verovanjima i legendama (up. Savić 1998: 140). Dragulji sa koplja iz japanskog mita takođe imaju čudesna svojstva i atribut su boginje sunca.

Kad su bogovi Izanaki i Izanami koplje izvukli iz morske vode, kapi su se nataložile i skupile, i tako je nastalo ostrvo Onogoro, Samozgrušano. Oni silaze na novostvoreno ostrvo, tu podižu nebeski stub i grade palatu. Podizanje palate najavljuje nastavak događaja u mitu, jer bez doma u kome će par živeti nema bračnog života, a samim tim nema ni

[1] U japanskom panteonu bogovi se dele na nebeske i zemaljske, bez jasne diferencijacije na dobre i zle. Među bogovima japanskog panteona nalaze se i prapreci-demijurzi, kao i kulturni junaci, ali i triksteri, kojima je svojstveno da naizmenično stvaraju i dezorganizuju. Ponegde se pominju zli duhovi koji donose nesreće i čije je pojavljivanje uvek uslovljeno odstupanjem od utvrđenih pravila ponašanja.

[2] U grčko-rimskoj tradiciji koplje je atribut Atene/Minerve i Areja/Marsa; u hrišćanskoj, ono je amblem Hristovog stradanja i atribut sv. Mihajla; u skandinavskoj mitologiji Odinovo koplje koje su iskovali patuljci, automatski je pronalazilo metu (up. Kuper 2004: 70).

rađanja. Da bi se rađanje ozvaničilo i na određeni način ozakonilo, par se mora venčati, što govori o uređenim društvenim, pre svega porodičnim odnosima u drevnoj japanskoj zajednici. Iz mita o ovom božanskom paru saznajemo i to da je u starom japanskom društvu bio zastupljen patrijarhalni sistem. Naime, nakon obavljenog venčanja, žena je progovorila prva, te je bračni par zbog prekršenog tabua kažnjen rođenjem deformisanog deteta. Da je tome uzrok upravo ženino preuzimanje inicijative, potvrđuju nebeski bogovi. Obavivši skapulomantiju, tj. gatanje iz plećke (jelena). Greška je ispravljena tek kada su Izanaki i Izanami ponovili obred venčanja i kada je muškarac dobio prvenstvo.

Tako postaje moguć *hieros gamos* – božanski brak, a ujedno i nastavak teogonijskih, odnosno kosmogonijskih procesa. Božanski par vrši obred ritualnog venčanja obilazaći oko stuba, on s leve, a ona s desne strane, i ova poetska slika teogamije jedini je primer svadbene ceremonije u delu *Kođiki*. Inače, obilaženje oko stuba predstavlja običaj sačuvan iz drevnih vremena, koji je ujedno i obred molitve za bogati rod, rasprostranjen u predelima gde se gaji pirinač, od Južne Kine do Indokine. Nebeski stub takođe predstavlja aksijalni simbol. Vertikalna osa sveta spaja nebo i zemlju, ujedno ih i rastavljajući i sjedinjujući. „Stub je takođe pojam stamenitosti, garantuje stabilnost i uređenost sveta" (Kuper 2004: 158). Stoji između muškarca i žene, vezujući ih i ujedinjujući.

Bogovi Izanaki i Izanami postaju muž i žena, ali su oni istovremeno i brat i sestra. Proces stvaranja je u mitologijama često uslovljen incestuoznom vezom između božanskih predaka. U grčkoj mitologiji, Kron se ženi svojom sestrom Reom, a u egipatskoj, Izis je Ozirisova sestra i supružnica, s kojom on utemeljuje egipatsku civilizaciju. Malinovski navodi mit jednog melanežanskog plemena, po kom je iz „rupe" (jer je svet bio prvo nastanjen pod zemljom) izašao prvi par, sestra kao glava porodice i njen staratelj, što na taj način nastalim zajednicama daje totemski, ekonomski, magijski i sociološki karakter (up. Malinovski 1971: 102).

Rodoskvrni greh je čest, kako među bogovima, tako i među vladarima raznih drevnih naroda. Pritom, činjenica da je najčešće reč o bratsko-sestrinskim odnosima ne govori o nemoralnosti bogova i vladara, već o težnji za sjedinjenjem sa sebi sličnim, što se može nazvati primitivnom endogamijom (up. Ševalije, Gerbran 2004: 291–292). Japanski etnolog Tarjo Obajaši to objašnjava na sledeći način: „Običaj incesta u vladarskoj lozi često je praktikovan u jednom broju tradicionalnih kraljevstava, na primer u starom Egiptu, kod drevnih Inka, na Havajima, Javi, Burmi, Tajlandu, i to obično u formi braka između brata i sestre, ili polubrata i polusestre" (Obayashi 1985: 14). Prema ovom japanskom naučniku, pomenuti običaj predstavlja odraz vladarskog položaja, tako visokog da izvan vladarske

porodice nije bilo moguće pronaći adekvatnog supružnika istoga ranga. „Nije samo socijalna različitost faktor koji je uticao na postojanje carskog incesta praktikovanog u drevnom Japanu, već je to možda i ideologija, kakav je bio slučaj i na Havajima" (Obayashi 1985: 14). Vrhovne vođe ili vladari, bili su direktni naslednici božanske prirode i rođeni su sa svetim moćima (*mana*). Svetost roditelja kombinuje se i dalje uvećava incestuoznim ujedinjenjem, tako da je rang prvorođenog deteta još viši od ranga njegovih roditelja. „Ideološka pozadina carskog incesta u drevnom Japanu verovatno se nije mnogo razlikovala od te na Havajima, osim u privilegovanom statusu prvorođenog deteta" (Obayashi 1985: 19).

I dok se incestuozni odnos između brata i sestre u japanskom mitu ne smatra grešnim, u carskoj lozi je ipak zabranjen. O tim običajima, ali i o činjenici da se veza između brata i sestre u carskoj porodici smatra rodoskvrnim grehom, Obajaši piše sledeće: „Najviše je incestuoznih brakova između polubrata i polusestre, dok su seksualni odnosi između brata i sestre strogo zabranjeni" (Obayashi 1985: 14–19). U *Kođikiju* se pominju i ženidbe tetkom ili maćehom, a nije redak slučaj ni ženidbe dvema i trima sestrama istovremeno, i to su običaji koji su se zadržali do istorijskih dana. Objašnjenje za to što je incest između brata i sestre u Japanu zabranjen u carskoj lozi, ali zastupljen u mitologiji, nalazimo i kod Meletinskog. Prapreci, prvi ljudi u mnogim mitologijama pojavljuju se kao brat i sestra, što prema Meletinskom nije sećanje na takozvanu porodicu krvnog srodstva, već je to „prirodno shvatanje, koje potiče otuda što se čovečanstvo izvodi od jednog roda [...] Nastanak „društva" se, na taj način, poklapao sa socijalizacijom prirodnih sila, koje su postajale njegov deo." (Meletinski 1976: 203).

Kulturni junaci, naročito triksteri, vrlo često čine prekršaje, između ostalog i incestuozne vrste. Opravdanje se nalazi u tome što je radnja smeštena u mitsko vreme. Incest i druga socijalna odstupanja predstavljaju izvore haosa, koji prete da poremete već postignut socijalni i prirodni red. Na taj način, uvođenje dualne egzogamije, tj. nastajanje društva, implicitno izražava sklonost pretvaranja haosa u kosmos. „Ali, da bi se ta sklonost ispoljila eksplicitno, uporedo sa etiološkim mitovima moraju biti dovoljno razvijeni i kosmogonijski. Takav je slučaj u razvijenim mitologijama, usredsređenim na postanak kosmosa u celini" (Meletinski 1976: 204).

Na isti način, Zoja Karanović zaključuje da je zabrana incesta postala uslov svekolike društvenosti i da je zato uvedena egzogamija, kao jedan od najvažnijih regulativnih činilaca u arhaičnoj zajednici. Sjedinjavanje prvopredačkog para, tj. *hieros gamos* (sveti brak) ili božanski incest, koji se odvijao u sveto mitsko vreme bio je neizbežan, ali je on među ljudima grešan i zato je morao biti zabranjen (up. Karanović 2002: 293–305).

Kao što smo već pomenuli, *hieros gamos* ukazuje na brak božanskog para, ali se to može odnositi i na ujedinjenje vladara i boginje, tj. visoke sveštenice koja predstavlja otelotvorenje određene boginje. Takve primere možemo naći i japanskom *Kođikiju*. Parove čine car-brat i šamanka-sestra, dok su u lokalnim oblastima to mesni vladar i šamanka, što je bio uobičajeni oblik plemenskog starešinstva u drevnom Japanu. Vladali su zajedno i na taj način se ujedinjavala svetovna i sakralna moć, ali i osiguravali prosperitet i vladarska sposobnost. Štaviše, drevni Japanci nisu strogo odvajali bogove od onih koji su im služili, duboko uvereni da se bogovi ukazuju upravo kroz odabrane smrtnike. Odraz ovog dela prvobitne državne organizacije kod Japanaca očit je i u vladavini vrhovne boginje japanskog panteona, Velike boginje sunca, Amaterasu, i boga Takami Musuhija, poznatog i kao bog Takagi. Bog Takagi je predstavljen kao nosilac kraljevskih prerogativa, budući da on donosi odluke o znamenjima nebeskih ratnika, dok je Velikoj boginji Amaterasu dodeljena uloga šamanke. Ali, ima i šire značenje.

Naime, japanski panteon, predstavljen i u *Kođikiju*, predstavlja uniju tri velika mitološka sistema. Prvi je negovan u plemenskom savezu oko osnivača dvora u zemlji Jamato. To su mitovi o nebeskim bogovima na Uzvišenom nebeskom polju kojim vlada Velika boginja sunca, Amaterasu, a karakterišu ih koncept nebeske vlasti i obredi vezani za poljoprivredu. Drugi sistem čini svet zemaljskih bogova, zapravo careva, koji su predstavljeni kao bogovi na zemlji. Njih su poštovali vladari zemlje Izumo i svojstven im je razvijen kult boga gromovnika Take Haja Susanoa, a ističu se i predstave o božanstvima voda, kao i kult vrhovnog boga stvaraoca zemlje, Ookuninušija.[3] I pre dolaska nebeskih bogova koji će uspostaviti vlast u Jamatu, na teritoriji kojom su vladali zemaljski bogovi postojao je isti sistem plemenskog starešinstva na čelu sa bratom-vladarom i sestrom-šamankom. Potčinjavanje žene novom vladaru značilo je konačnu potvrdu njihove kapitulacije. Pritom je misija nebeskih bogova podrazumevala pokoravanje i smirivanje besnih bogova, poražavanje i proterivanje nepokornih ljudi. Tako je bog Nigi Hajahi, koji je sišao iz nebeske sfere kako bi služio potomku boginje Amaterasu (prvom japanskom caru, Đinmuu), uzeo za ženu Tomijabime, mlađu sestru poraženog zemaljskog vladara, Tomibikoa.

Imena pomenutih, poraženih vladara, Tomibiko i Tomijabime, otkrivaju još jednu zajedničku odliku vladarskih (božanskih) parova – isti koren imena. Prvi među takvima je upravo prapredački par, bog Izanaki

[3] Treći mitološki sistem potiče sa ostrva Kjušu i sastavljen je od brojnih verovanja koja se mogu pripisati primorskim plemenima. Određene nedoslednosti u mitovima zapisanim u *Kodjikiju*, jasan su odraz postojanja ovih različitih izvora.

i boginja Izanami. Srodnim imenima se simbolično ukazuje na neminovnost njihove povezanosti. U *Kođikiju* je, tako, prikazano kako je Car Kogen je uzeo za ženu presvetlu princezu Ucu Šikome, mlađu sestru presvetlog princa Ucu Šikoa. Deo njihovih imena, Šikoo i Šikome, sugeriše da su bili „ružni i silni", što znači da su posedovali demonsku moć. Drugim rečima, bilo ih je teže pokoriti, pa je samim tim i careva pobeda bila grandioznija. Drugi lokalni vladari su se predavali bez borbe, poput starešinâ plemena iz mesta Usa: Usacuhikoa i Usacuhime, koji su „načinili palatu s jednim stepenikom i pripravili gozbu", kako bi dočekali cara Đinmua. U japanskoj tradiciji je poznata i priča o tragičnom paru, Sahobiko i Sahobime. Kada je car Suinin uzeo za ženu Sahobime, njen brat je nagovara da ubije cara, kako bi potom zajedno vladali. Rastrzana između ljubavi prema mužu i prema bratu, Sahobime se odriče svog deteta i strada zajedno s voljenim bratom.

Pomenimo i običaj, naročito prisutan u Heian periodu, kada su na početku vladavine novog cara, glavne sveštenice velikih šinto svetilišta birane među neudatim carskim i prinčevskim ćerkama. Jedna od njih, devica iz Kamoa, zajedno sa carom, imala je važnu ulogu u ritualima pročišćenja u Kamo festivalu. Najpoznatije poglavlje iz čuvenog dela *Ise monogatari* (prva polovina 10. veka) govori o Devici Ise iz istoimenog svetilišta posvećenog boginji Amaterasu, koja je na gozbi poslуživala carskog lovca (i nije se zadržala samo na tome). Ukazivanjem ovakve izuzetne časti carevom izaslaniku, na simboličan način se ukazivala čast i samom caru (up. Sakakura 1973).

U *Kođikiju* pronalazimo i svedočanstvo o tome da je poglavar lokalnog plemena davao svoju sestru za sluškinju na dvoru – *uneme*. *Uneme* („odabrane devojke") bile su dvorske dame određene da budu u carevoj blizini i da se brinu o njegovim ličnim potrebama, recimo o posluživanju hrane i pića. U drevnom Japanu lepe devojke su pronalažene širom zemlje i dovođene su na dvor da služe caru. Prema zvaničnim dokumentima iz kasnijeg, Heian perioda (794–1185), ukupno šezdeset šest ovih devojaka bilo je zaduženo za različite poslove, u dvorskoj kuhinji i sl. Strogim normama detaljno je bilo određeno kako će se oblačiti i kako će izgledati. Od Muromaći perioda (1336–1573), pa sve de Edo perioda (1603–1868), *uneme* su birane između ćerki viših činovnika iz porodica feudalnih gospodara, *daimjo*.[4]

Analizirajući termin *hieros gamos*, možemo uočiti i njegovu širu simboliku. Venčanje nebeskog i zemaljskog principa vodi oplođenju ze-

[4] Do današnjih dana *uneme* se vezuju za razne praznične svetkovine (*macuri*) širom Japana. Japanska istorija poznaje čak i ekscesne situacije kada su *uneme* odbijale da se povinuju plemićima, što je čak dovelo i do njihove egzekucije.

mlje putem kiše, kao nebeskog semena. Odraz toga vidimo u mitovima gde bog oplođuje ženu dolazeći joj u obličju sunčevih zraka ili kiše, kao što Zevs dolazi Danaji i tako bude začet Persej. Džozef Kembel to lepo ilustruje:

> „Ovidijeve *Metamorfoze* vrve od nimfi koje opsedaju bogovi prerušeni na najrazličitije načine: Jupiter kao bik, labud, zlatni pljusak. Svaki list koji se slučajno proguta, svako zrno ili čak dah vetra mogu biti dovoljni da se oplodi materica koja je spremna. Stvaralačka sila je svuda. I već prema ćudi ili sudbini trenutka, heroj-spasitelj ili demon-uništitelj sveta mogu biti začeti – nikad se ne zna" (Kembel 2004: 89).

I u *Kođikiju* pronalazimo mit, koji očigledno nije izvorno japanski, budući da na srodne mitove nailazimo u korejskoj tradiciji: Pored jedne močvare u zemlji Širagi spavala je jedna priprosta devojka. U jednom trenutku, zrak sunca nalik na dugu, ubo je devojku u stidno mesto. Žena je zatrudnela, a zatim rodila crveni dragulj, koji će se kasnije pretvoriti u prelepu devojku. Dok je sunce u japanskoj mitologiji ženski princip, ovde je očigledno reč o muškom božanstvu. Međutim, i u ovom mitu Japan se dovodi u vezu sa suncem. Za devojku, u koju se preobražava dragulj nastao ovim čudesnim začećem, kaže se da je sunčeva ćerka, koja iz zemlje Širagi (današnja Koreja), dolazi u Nanivu (današnji Japan) – u „zemlju svojih predaka". Osim toga, ime princa koji uzima dragulj, Ame no Hiboko, znači „Nebesko koplje sunčevo" i etimološki je srodno nazivu koplja kojim su demijurzi Izanami i Izanaki započeli stvaranje sveta (Ame no nuboko). Dalje, potomak princa Ame no Hibokoa je japanska carica Đingu, a ona je, po predanju, izvršila invaziju na zemlju Širagi. Sve ove činjenice potvrđuju nam da preplitanje susednih kultura neminovno donosi uticaje na tradicije tih naroda.

Kao što se može videti na osnovu ove kratke analize, izrazom *hieros gamos* označava se sveti brak boga i boginje ili njihovih otelotvorenja na zemlji. Takvim ujedinjenjem božanskih muških i ženskih principa, obezbeđuje se svekolika plodnost, te je ono karakteristično prevashodno za zemljoradnička društva. Primere hijerogamije pronalazimo i u japanskom mitu, i to u delu *Kođiki* s početka 8. veka. Prapredački božanski par, Izanaki i Izanami, obavlja teogamiju uz ritualno obilaženje oko stuba. Izanaki i Izanami su ujedno i brat i sestra. Ovaj incestuozni odnos ipak ne upućuje na nemoralnost bogova i vladara, vec je to težnja za sjedinjenjem sa sebi slicnim, što se može nazvati primitivnom endogamijom. Njemu se pribegava jer izvan vladarske porodice nije moguće pronaći adekvatnog supružnika. Osim toga, svetost roditelja se kombinuje i dalje uvećava incestuoznim ujedinjenjem, tako da je rang prvorođenog deteta još viši od ranga njegovih roditelja.

Primer dvojne vladavine boga i boginje otkrivamo i u slučaju boga Takagija, nosioca kraljevskih prerogativa. On vlada zajedno s Velikom boginjom sunca, Amaterasu, kojoj je dodeljena uloga šamanke, i to je odraz prvobitne državne organizacije kod Japanaca. *Hieros gamos* može ukazivati i na ujedinjenje vladara i boginje, ili u japanskom slučaju, na cara i šamanku koja ima ulogu božanstva, što osigurava prosperitet i vladarsku sposobnost.

I premda u *Kođikiju* nema podataka o hramskoj prostituciji, kakvu možemo uočiti u drugim kulturama, nalazimo svedočanstvo o tome da je poglavar lokalnog plemena davao svoju sestru za ličnu carevu sluškinju na dvoru, *uneme*. U kasnijem, Heian periodu, na početku vladavine novog cara, glavne sveštenice velikih šinto svetilišta birane su među neudatim carskim i prinčevskim ćerkama. Jedna od njih, devica iz Kamoa, zajedno sa carom, imala je važnu ulogu u ritualima pročišćenja u Kamo festivalu, dok nam klasična književnost otkriva da nije bilo neuobičajeno da se sveštenica ponudi caru ili njegovom izaslaniku, koji zapravo predstavlja otelotvorenje carske vlasti.

Literatura

Cesare Della Riviera. 1605. *Il mondo magico de gli heroi*. Milano: Per Pietro Martire Locarni.

Chittock, Rae. 2008. *Through the Transference Keyhole and into Jung's World: Crystals and Compost: Jung's Alchemical Transference*. Doctoral thesis. University of Western Sydney.

Gray, John. 1969. *Near Eastern Mythology: Mesopotamia, Syria, Palestine*. London: Hamlyn Publishing Group.

Jacobsen, Thorkild. 1976. *The Treasures of Darkness. A History of Mesopotamian Religion*.

Joksimović, Milena Z. 2015. *Terminologija preljube u* Vulgati *i njen društveni, istorijski i kulturni kontekst*. Doktorska disertacija. Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet.

Jung, Carl Gustav. 2013. *The Psychology of the Transference.* Routledge. New Haven, Connecticut, Yale University Press.

Karanović, Zoja. 2002. Bratskosestrinski incest između hijerogamije i rodoskvrnog greha. Beograd: *Književna istorija*, 118.

Kembel, Džozef. 2004. *Heroj sa hiljadu lica*. Prev. Branislav Kovačević. Novi Sad: Stylos.

Kođiki: zapisi o događajima iz starina. 2008. Prir. Oo no Jasumaro. Prev. sa starojapanskog Jamasaki Vukelić Hiroši, Vasić Danijela, Kličković Dalibor i Glumac Divna. Beograd: Rad.

Kuper, Dž. K. 2004. *Ilustrovana enciklopedija tradicionalnih simbola*. Prev. Slobodan Đorđević. Beograd: Nolit.

Malinovski, Bronislav. 1971. Magija, nauka i religija i mit u psihologiji primitivnih naroda. U *Magija, nauka i religija i druge studije*. Beograd: Prosveta.
Meletinski, Eleazar M. 1976. *Poetika mita*. Prev. Jovan Janićijević. Beograd: Nolit.
Obayashi, Taryo, 1985. Uji Society and Ie Society from Prehistory to Medieval times. *Journal of Japanese Studies*, Vol. 11, No. 1.
Ogihara Asao, Konosu Hayao (ed.). 1992. *Kojiki*: *Jodai kayo*. In *Nihon koten bungaku zenshu*, vol. 1. Tokyo: Shogakukan.
Sakakura Atsuyoshi, et al. (ed.). 1973. *Nihon koten bungaku taikei*, vol. 9: *Taketori monogatari*. *Ise monogatari*. *Yamato monogatari*, Tokyo: Iwanami shoten.
Savić, Stanislava. 1998. Oružje u Vukovim epskim pesmama. Beograd: *Raskovnik*, br. 93–94, jesen-zima 1998.
Schefold, K. 1966. *Myth and Legend in Early Greek Art*. London: Thames and Hudson.
Ševalije Ž, Gerbran A. 2004. *Rečnik simbola*. Stylos, Kiša.
Vasić, Danijela. 2008. *Sunce i mač: internacionalni motivi u delu* Kođiki. Beograd: Rad.
Višić, Marko. 2014/2015. Misaoni i vjerski život drevnih Hebreja. *Matica crnogorska*, br. 60/61.

*HIEROS GAMO*S (THE HOLY MATRIMONY) IN JAPANESE MYTHOLOGY

Summary

The term *hieros gamos* signifies the sacred wedding of a god and a goddess or their representatives on the Earth. It refers to the original unification of divine male and female principles, which provide fertility. It was usually carried out in societies engaged in farming, and the earliest written examples of hierogamy originates from the Sumerian culture from the beginning of the third millennium BC.

The earliest example of a hierogamy in Japanese myth can be found in the section of the *Kojiki* (712). The divine couple, Izanaki and Izanami, performs theogamy with ritual circling around the Holy Pillar. Pillar in mythology is an axial symbol, a vertical axis that connects the Sky and the Earth. At the same time, it guarantees the stability and order of the world and stands between a man and a woman, binding them and uniting them. The circling around the pillar that preceded the unification of a married couple is an ancient custom, which is also a ritual in rice-growing areas, from South China to Indochina.

Izanaki and Izanami are both brother and sister, but they are also husband and wife. The incestuous relationship between brother and sister is not considered sinful in Japanese myth, but is forbidden in real life. Incestuous sin is common among gods, as well as among rulers of various ancient nations. The fact that the most frequent relationship is between a brother and a sister, does

not speak of the immorality of the gods or the rulers, but of the tendency to be united with a similar one, which can be called the primitive endogamy. It has to be resorted to because it is not possible to find an adequate spouse outside the ruling family. In addition, the holiness of the parents is combined and continued to increase with the incestuous union, so the ranking of the first-born child becomes even higher than the rank of his parents.

An example of the double rule of a god and a goddess is also shown in the case of the god Takagi, the bearer of the royal prerogatives. He rules together with the Great Goddess of the Sun, Amaterasu, who is assigned the role of shaman. This is a reflection of the organization of Japanese early state.

Hieros gamos can also indicate the unification of a ruler and a goddess, or in the Japanese case, of an emperor and a shamaness, who assumes the role of the deity that ensures prosperity and rulership. The couple: emperor-brother and sister-shamaness, was the usual form of tribal eldership in ancient Japan. In the *Kojiki* such couples are, for example, Usatsuhiko and Usatsuhime, Utsu Shiko i Utsu Shikome, as well as brother and sister Sahobiko and Sahobime, who tried to betray her husband, the emperor, and to take over the power.

Keywords: *hieros gamos*, theogamy, incestuous sin, Japanese mythology, the *Kojiki*